

Gregor z Nazianzu: Nikobulovi (o listoch; *Epistula 51*¹)

Erika Brodňanská, Filozofická fakulta PU, erika.brodnanska@unipo.sk

Z tých, ktorí píšu listy (keďže aj o to žiadaš), jedni sa rozpisujú viac, ako sa patrí, druhí sú príliš struční. Tí aj tí sa mňajú v miere podobne, ako lukostrelci minú terč, keď pošlú šíp trochu blízko či naopak príďaleko. Tak alebo tak, netrafia, i keď sa to deje z opačných príčin.

Pre listy však existuje miera. Úžitok. Nesmú byť priveľmi dlhé, ak niet o čom písať, a ani kratučké, ak je látky veľa. Čo mám na mysli? Má sa vari učenosť merať perzským povrazom² alebo detským laktom? A má sa písať tak rozvláčne, že to viac nie je písanie, ale napodobňovanie tieňov na poludnie alebo liniek, ktoré [nám] vystupujú naproti, no ich rozmery sa strácajú a viac sa zdá, že sú, než sa niekomu javia skutočne známe tou alebo onou krajnosťou; a sú, ako by som to vhodne povedal, obrazmi obrazov? Je potrebné vyhnúť sa neúmernosti oboch a dosiahnuť tú správnu mieru. Toto si myslím o stručnosti.

Čo sa týka jasnosti, je známe, že prospieva obmedziť rečnícke ozdoby, nakoľko sa len dá, a zvoliť si radšej jednoduchú reč. Teda, aby som to povedal stručne: z listov je najlepší a najkrajší ten, ktorý presvedčí [človeka] prostého i učeného, prvého, že je súci pre masy, druhého, že masy prevyšuje. A bez okolkov musí byť pochopiteľný. Vykladať list je totiž rovnako nevhodné ako vopred poznať tajničku.

Treťou z [vlastností] listov je pôvab. Ten ustrážime, ak nepíšeme skrz naskrz sucho a neutešene či bez ozdôb, lajdacky a, ako sa vraví, neotesane; teda napríklad bez výrokov, prirovnaní, príbehov, tiež bez žartov a hádaniek, čo korenia reč. Zároveň vtedy, keď nimi nemrháme. Jedno je neohrabané, druhé nenásytné. Dobré je použiť z nich toľko, koľko je purpuru na šate. Preberajme obraty [reči], avšak len niektoré a i tie nie bezostyšne. Antitézy a prirovnania a rovnako dlhé vety prenechajme sofistom; ak však predsa chceme niektoré [z figúr] použiť, radšej tak spravme pohrajúc sa s nimi než v snahe za každú cenu ich upotrebiť. Napokon, počul som, jak ktosi duchaplný vravel o orlovi: kedysi, keď sa vtáky preli, kto bude kráľom, stal sa najkrajším, pretože sa medzi ostatnými, čo prišli inak upravené a vyzdobené, nepokladal za pekného. V listoch je dôležité najviac si všímať práve to – nevyumelkovanosť a čo najväčšiu prirodzenosť.

Toľkoto ti prostredníctvom listu píšem o listoch. Ba snáď to ani nie je našou záležitosťou; dôležitejšie veci máme na starosti. Ostatné zistíš sám usilovným štúdiom, pretože si schopný, a poučia ťa tiež tí, čo sú zbehlí v tejto oblasti.

[1] PG 37, 105-108; list bol napísaný v období medzi rokmi 384 a 390

[2] perzský povraz – egyptská miera dĺžky = 60 stadií (asi 11 km)